

המחנך: איזה שר צבא נכנע לאחר מלחמה של יום אחד? מלחמה זו לא נמשכה אף יום שלם אחד! כאן אתם רואים שר צבא ישראל. הוא עשה זאת לא ממורד לב. ראו בדבריו מה היתה הסיבה שהציע להפסיק.

תלמיד: אני לא מבין את אבנר. הוא שואל "הלנצח תאכל חרב", והוא אומר דברי מוסר ליואב. הלא הוא התחיל.

המחנך: זה מה שיואב ענה לו. אבל ראשית כל ענו לשאלתי: מה היתה הסיבה שאבנר מיהר כל כך להיכנע. קראו יפה את דבריו: מה פירוש "כי מרה תהיה באחרונה"?

תלמיד: מלחמת אחים זה דבר מר.

המחנך: גם זה נכון. אבל נראה כי אבנר התכוון לדין שמים. המלחמה התחילה יותר מדי מהר. אחריות שפיכת הדמים תהיה על המפקדים. הוא לא טעה, הגמרא אומרת שהוא נענש זמן לא רב אחר כך ונהרג.

תלמיד: אבל כיצד דיבר כמוכיח בעת שהוא אשם.

המחנך: מקולו של אבנר נשמע קול איש ישראל אמיתי המתוודה על חטאו. אמנם הוא שוגה קצת בהאשימו אחרים. הוא רואה את אנשי דוד אשמים, כי נפרדו מעל רוב העם. אבל אף כי כוח בידו להמשיך במלחמה הוא מתחנן להפסיק.

יואב מסכים מיד, אף כי עתה היתה אפשרות בידו להתגבר על אבנר ועל צבאו. אבל הוא ידע יפה שלא בכוח יוכרע הדבר.

אגב, שימו לב, יש בפסוקים אלו מילים אחדות שצריכות להיות ידועות לכם מסידור התפילה, תפילת ימים נוראים.

תלמיד: "ויהיו לאגודה אחת".

המחנך: נכון. בתפילת ימים נוראים אנו מתפללים "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם". כך עשו עתה בני בנימין. הם נעשו אגודה אחת לבקש שלום ומהר מאד הושג השלום. מלחמת אחים זו נסתיימה מהר.

פרק ג

הערה כללית: פרק ג הוא ארוך ובו ענינים רבים מאד. מחוסר הזמן אמנם אי אפשר להרחיב דברים בכיתה בכל האמור בו. יש לחלקו לחלקים, מהם יהיו נלמדים בפירוש המילים בלבד. לאחרים יש להקדיש דיון בכיתה. אנו מציעים ללמוד לפי פירוש המילים בלבד את פסוקים א-ו (הבעיות שבהן מבוארות בדעת סופרים). הפסוקים ז-טו דורשים דיון.

מה גרם לשנות את דעתו של אבנר? (פסוקים ז-טו)

המחנך: אין לי הרבה מה להוסיף לשם הכתוב על הלוח. אני רוצה לשמוע איך אתם מבינים מה שקרה לאבנר. למה החליט לעזוב את איש בושת בן משפחתו ולפנות לדוד?

תלמיד: הוא כעס עליו בגלל שלא הסכים שיקח את רצפה.

המחנך: קשה מאד להסכים כי זו היתה הסיבה. כאמור איש בושת היה בן משפחתו של אבנר. מאידך הלא הבין אבנר כי לא קל יהיה שאנשי דוד יאמינו לו. היתכן שמי שהיה אתמול שונא יהפוך פתאום להיות ידיד? האם כדאי היה לו לאבנר להכניס את עצמו לסכנה גדולה בגלל כמה מילים שאמר לו איש בושת?

תלמיד: הוא רצה לקחת את האשה ואיש בושת לא הסכים.

המחנך: זה כמעט מגוחך לומר כן. אבנר שלט בכל הענינים. איש בושת היה תלוי בו בכל. אם היתה הסכמה בינו לבין האשה להנשא, יכול היה לעשות כן, גם בניגוד לדעת איש בושת. זה בכל אופן קל יותר מאשר להעביר את כל המלוכה לדוד ולהשלים עם אלו שאיתם נלחמת מלחמת דמים אתמול. ברור שהסיבה העיקרית היתה אחרת.

תלמיד: למה כעס איש בושת על אבנר שלקח את האשה? היא לא היתה שלו.

המחנך: מפני כבוד המלך אין ראוי שאשתו תינשא לאיש מחוץ למלך. אין זה איסור תורה, בפרט בפילגש, אלא ממנהגי הכבוד גם במשפחות רגילות. אשה שהיתה נשואה לאיש חשוב מאד, והוא מת, נמנעת מלהינשא לאדם פשוט. איש בושת סבור היה שנישואיה לאבנר הם פגיעה בכבוד אביו. הוא לא צדק בזה. אבנר היה שר צבא נכבד וגדול בתורה ולא היה כל רע בדבר שלקח את פילגשו של שאול.

איש בושת ידע כמה טובות עשה לו אבנר. לאיש מסוג זה ראוי למחול גם אם הוא עושה דבר שנראה כשגיאה. ביחסו לאבנר באה לידי ביטוי חולשת כוח שיפוטו של איש בושת. כפי שאמרנו לפני כן מעולם לא היה לבו של אבנר שלם עם איש בושת. הוא ידע יפה את ההבדל בינו לדוד, אולם בכל זאת עמד לצידו.

תלמיד: מפני שהיה קרובו.

המחנך: כבר אמרתי, אולי היו גם קצת נימוקים אישיים בהחלטתו של אבנר, אבל בעיקר היו שיקוליו ממלכתיים ותורניים. אילו היה עושה מעשהו רק בגלל נימוקים אישיים לא היה משנה עתה את דעתו בגלל דבר פשוט. המקרה הזה רק פקח את עיניו של אבנר לראות שאין אפשרות להמשיך במלכותו של איש בושת. הוא ראה שהמלכות הולכת ודלה, כמו שנאמר בפסוק א' ואין אפשרות לשנות זאת על ידי איש בושת. המקרה הזה רק קירב את פעולתו. כך חשבו גם שרי הצבא משבט בנימין שעליהם נאמר להלן בפרק ה. גם הם היו משבטו של המלך, אבל זה לא השפיע עליהם. ישראל ראו את עצמם כעם אחד. אם נתגלה שהאיש הוא

בלתי מתאים גם בני שבטו היו נגדו ואם היה מתאים גם בני שבטים אחרים היו לצידו.

קראו הלאה: האם הצליח אבנר בדרכו?

תלמיד: יואב הרגו.

המחנך: יואב הרגו שלא כדן. אבל כבר אמרנו שאבנר צריך היה לראות את הנולד. עם ישראל אינו יכול לסבול אנשים המשנים דעתם בצורה כזו. גם עמים אחרים לא בנקל יכלו לעכל שינויים כאלו. יואב עשה לא נכון, אבל ביטא במעשיו הרגשות טבעיות מאד. הרגשות כאלו אינן פוטרות מן הדין, אבל יש בהן צד זכות.

תלמיד: אם כן למה הסכים דוד להצעת אבנר?

המחנך: אתה שואל למה? מי לא היה מסכים לדבר כזה? השלום והאיחוד בעם היו דרושים מאד. כפי שקראתם בתחילת הפרק היה בית שאול הולך ודל, איש בושת לא היה מוכשר לנהל את המלוכה וגם לא אבנר. מידי פעם פרצו תיגרות. עתה בא איש שאמר לעשות שלום ולקיים מה שאמר שמואל לדוד כי ימלוך על כל ישראל. האם היה ראוי להתנגד לו?

תלמיד: בכל זאת, זו היא מרידה באיש בושת המולך על ישראל.

המחנך: מתוך העניין נראה כי איש בושת לא התנגד לעניין. הוא לא היה מעוניין במלוכה. אבנר המליכו והוא קיבל. כאשר שמע שאבנר מתנגד לו קיבל גם זאת.

האם תוכלו להביא ראיה לכך?

תלמידים תמהים ואינם מוצאים.

המחנך: דוד מציג תנאי לאבנר להשלים אתו, שיחזירו את מיכל. אתם בודאי זוכרים שמיכל בתו של שאול נלקחה מדוד על ידי שאול (שמואל א כה מד) עתה איש בושת שולח אותה בחזרה לדוד, כמו שנאמר בפסוק יד. אם כן הוא יודע על המשא ומתן של אבנר עם דוד עם גיסו, הוא נראה כמשלים עם הדבר. הוא יודע מה היתה דעת יהונתן אחיו על דוד, ובודאי כבר שמע על נבואת שמואל. הוא איש צדיק ולא רוצה לסבך את ישראל.

המחנך יסכם: פעמים רבות כבר אמרתי שאת ספרי הנביאים הראשונים אפשר להבין רק אם מתעמקים בהם יפה, יפה. הבנת הענינים משתנה בהחלט לאחר העיון. האם לא כן הדבר בענין זה?

כמה תלמידים מהססים.

המחנך: מותר לכם להסס, אבל זכרו נא מה שאמרתי לכם. כאשר תתעמקו יותר בספרי הנביאים הראשונים תראו שדברי נכונים. בכל אופן אל תמהרו לדון לרעה דברים שיכולים להיות מובנים גם לטובה.

פרק ג (פסוקים לג-לט).

למה אין דוד מעניש את יואב?

לאחר שהתלמידים למדו יפה את ביאור המילים של קינת דוד על אבנר ושאר הפסוקים יקדיש המחנך דיון קצר על יואב שלא נענש על ידי דוד.

המחנך: האם אתם מבינים את החלטתו של דוד שלא להעניש את יואב בשעה זו?

תלמיד: הוא מפחד ממנו.

המחנך: כבר אמרתי לכם להיזהר במעשי אדוננו דוד המלך. מה שהוא עושה הוא הוראה לדורות גם לנו. אין ספק כי גם אנחנו חייבים לנהוג בצורה דומה, אם יתרחשו לנו מעשים מעין אלה. יש זמנים שבהם צריכים לעצום ולהעלים עין ממכשול של מישהו, ולהימנע מלהעניש.

תלמיד: האם זה טוב שמלך מפחד מאנשים?

המחנך: נכון, בספר דברים (א יז) נאמר לשופטים: "לא תגורו מפני איש", כל שכן מלך. אבל כל זה בדיני התורה. כבר למדנו כמה פעמים שיש בישראל שני סוגי דינים: דיני תורה ודיני מלכות זמניים, לתועלת זמנית. אם רואים שדיני המלכות יביאו נזק ולא תועלת אין לקיים אותם.

אשאל אתכם: אילו היה איש בושט שולט בעצמו, ולא מוכיח את אבנר על הפגיעה הקלה בכבוד שאול אביו, בזה שלקח את פילגשו, האם לא יותר טוב היה? ראו מה דוד אומר להצדיק את רכותו כלפי יואב.

תלמיד: "ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה וגו' קשים ממני".

המחנך: כלום אתם חושבים שלא היה בכוח דוד להתגבר על יואב? פירוש המילים "קשים ממני" אינו שיש ליואב יותר כוח. דוד ידע שיש ליואב דברים קשים מאד נגד דוד על שמיהר להשלים עם אבנר! דוד חשש שיואב יזכה מהר מאד בדעת הקהל, כאשר יוכיח להם שלא יתכן להשלים עם איש שרק לפני זמן קצר אירגן את כל העם נגד דוד וניהל מלחמת דמים. העם עלול היה להיות לצידו של יואב. הלא כן?

תלמיד: אבל זה יכול להביא לידי הפקרות בארץ. כל העושה נגד החוק חייב להיענש.

המחנך: קרא את סוף דברי דוד "ישלם ה' לעושה הרעה כרעתו". יש מקרים שבהם עלינו להשאיר את המשפט לאלקים. בכל אופן לא נוכל לעשות סדר בעולם בלי עזרתו. יש מקרים כאלו, לא רבים. מעשי דוד הם הלכה לדורות במקרים כאלו.

בספר מלכים תלמדו שבכל זאת לא השאיר דוד את יואב ללא עונש. אבל הוא עשה זאת כאשר התנאים היו מתאימים לכך.

פרק ד

בפרק זה מאורע דומה לזה שבפרק א. שרי הצבא מבני בנימין ברחו מהארץ בעת המלחמה. הם לא שמעו על מה שאירע לנער העמלקי שסבור היה כי יקבל פרס מדוד על אשר השלים את המתת שאול. הם קיוו לפרס מדוד על הריגת איש בושתי. שמא אף ראו תועלת כלל ישראלית בזה שיסיימו את הפרשה שאבנר החל בה, וכבר התחרט עליה. המצב בממלכה בודאי היה רע מאוד, אלא שלא היה מי שיחיש את הסוף בדרכי שלום.

דוד נוהג בשרי צבא אלו באותו זעם שנהג בעמלקי, כדי לעקור כל מחשבה שהוא מעוניין לנקום במשפחת שאול.

לאחר הקדמה קצרה זו ילמדו את הפרק בביאור המילים בלבד. המחנך ידגיש במיוחד את התיאור של איש בושתי הנקרא בפי דוד "איש צדיק".

פרק ה.

השעה הגדולה של עם ישראל (פסוקים א-ג)

המחנך: הנביאים גד ונתן שכתבו את המשך ספר שמואל ברוחם הנבואית האריכו הרבה במכשולים שאירעו לעם ישראל. הם כמעט אינם עוסקים בדברים הגדולים והטובים שהיו בישראל. הם לא כתבו היסטוריה, הם כתבו מוסר ולקח לדורות. על כן האריכו יותר בפרשת אבנר מאשר בהמלכת דוד. בספר דברי הימים שכתב עזרא בתחילת ימי הבית השני, נמסרו פרטים נשגבים רבים על החג הגדול שהיה בחברון בעת המלכת דוד. כאן נכתבו רק דברים אחדים (ב"דעת סופרים" כאן הובאה תמצית האמור בדברי הימים. כדאי שהמחנך יספר קצת על חג גדול זה). בבקשה לומר מה הם. קראו ראשית כל את הפסוקים האלו (כולם יחד בקריאה דמומה או אחד בפירוש המילים).

תלמיד: כל השבטים באים לחברון ואומרים לדוד שמכירים הם כי דוד הוא האיש שה' חפץ בו להיות מלך על ישראל.

המחנך: למה דילגת את דבריהם הראשונים? מה תוכן דבריהם: "עצמך ובשרך אנחנו".

תלמיד: כבר אמרנו בפירוש המילים כי הכוונה היא: אנחנו כמו גוף אחד.